

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
bureau-onderzoek en grondboringen op
de lokatie Barkmeyer aan de
Oliemolensingel te Kollum, gemeente
Kollumerland (Fr.)**

H. Buitenhuis

ARC-Rapporten 2004-67

Groningen
2 december 2004
ISSN 1574-6887

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Naar aanleiding van het voornemen om op de locatie Barkmeyer te Kollum woningen te bouwen, heeft Architecten Ontwikkelaars Wind Groep uit Drachten opdracht gegeven aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) tot het uitvoeren van een inventariserend archeologisch onderzoek (IVO) op het terrein. Gezien de ligging en omvang van het terrein heeft de Provinciale Dienst Archeologie van Fryslân, in de persoon van mevr. drs. S. de Bruijn, geadviseerd tot een karterend archeologisch booronderzoek, bestaande uit zes boringen per hectare.

Dit onderzoek is uitgevoerd door ARC bv en vond plaats op 22 november 2004. Aangezien het terrein is verhard, zijn de grondboringen verricht door ingenieursbureau MUG uit Groningen door middel van mechanische boringen door de verharding. Vervolgens werden de boringen handmatig vervolgd met een edelmanboor in de onderliggende bodem. Deze boringen zijn beschreven en bodemkundig en archeologisch geïnterpreteerd door dr. H. Buitenhuis namens ARC bv.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

De locatie Barkmeyer is gelegen aan de Oliemolensingel 1 te Kollum, gemeente Kollumerland te Fryslân (afb. 1 en afb. 2). Het terrein is in gebruik als houthandel en opslag en het is volledig verhard. Het terrein is ca. 11.250 m² groot. Op een deel van het terrein staan opstallen.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004-277
Provincie	Friislân
Gemeente	Kollumerland
Plaats	Kollum
Toponiem	locatie Barkmeyer
Kaartblad	6E
Coördinaten	206.200/588.120
Type object	–
Type bodem	keileem
Geomorfologie	dekzandrug

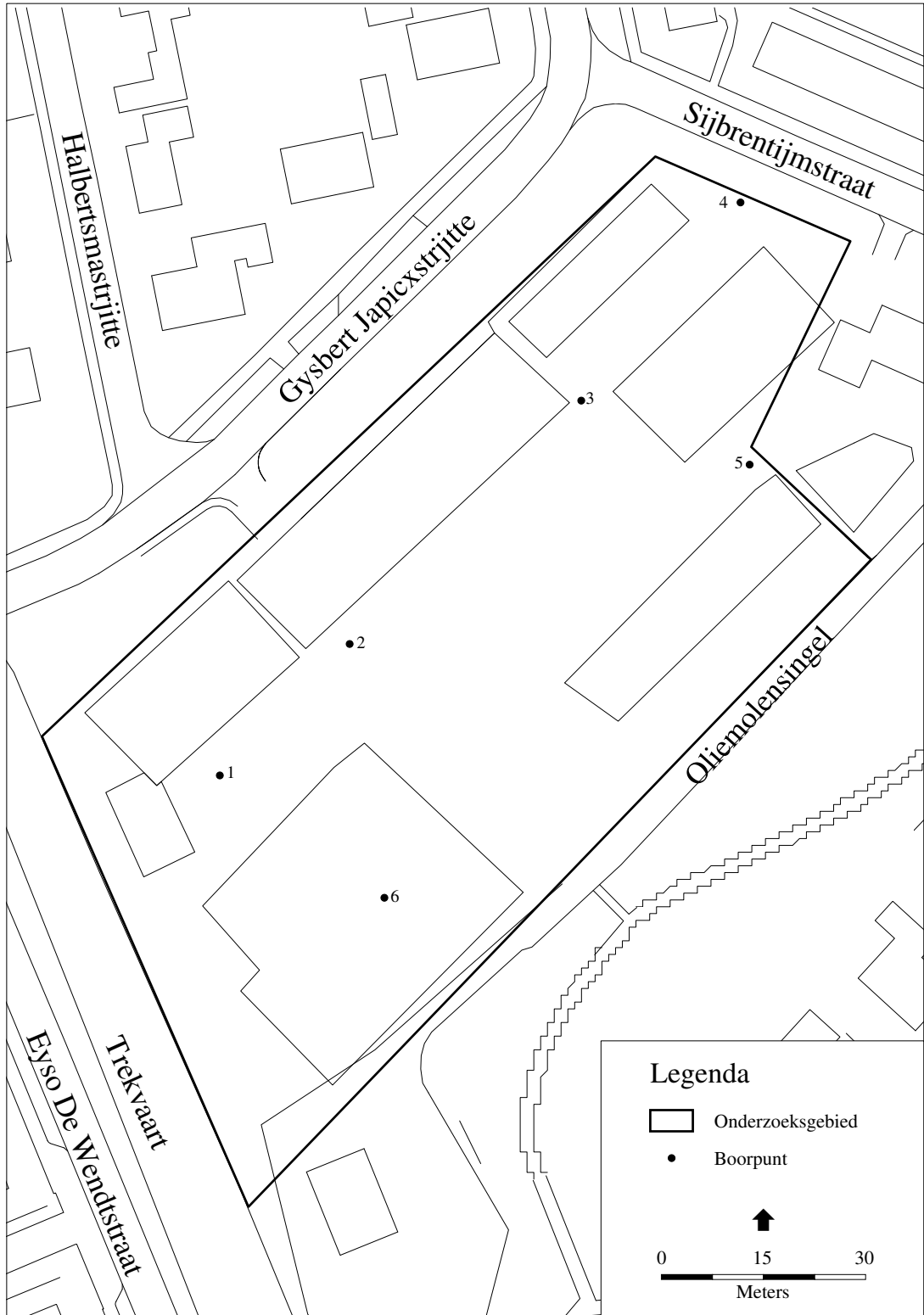
1.4 Doel van het onderzoek

De doelstelling van dit karterend onderzoek is om door middel van bureauonderzoek en grondboringen inzicht te krijgen in de opbouw van de bodem, de mate waarin deze is verstoord, en om de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen vast te leggen. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek kan dan nader worden bepaald hoe om te gaan met eventueel aangetroffen archeologische sporen.

1.5 Werkwijze

Voorafgaande aan het veldwerk is een bureau-onderzoek uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de geologische en bodemkundige situatie. Ook is een bureaustudie verricht naar reeds bekende archeologische gegevens van het onderzoeksgebied. Vervolgens zijn, om de doelstelling te kunnen verwezenlijken, op het onderzoeks-terrein in totaal zes boringen gezet ten behoeve van de archeologie (zie bijlage 1 en afb. 2). Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens werd de bodemopbouw per boring beschreven en werd er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Van de relevante bodemlagen zijn grondmonsters genomen voor verder onderzoek.

Afbeelding 2 Ligging van het onderzochte terrein aan de Oliemolensingel 1 te Kollum met de locatie van de boorpunten.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein is volgens de Cultuurhistorische Kaart van Friesland¹ middelhoog. De bodemkaart van het gebied geeft voor het terrein geen beschrijving, maar het is te verwachten dat op het terrein een dikke eerdlaag aanwezig kan zijn (afb. 3). Deze eerdgrond ligt op een dekzand of keileemrug en is omgeven door zeekleiafzettingen.

Van het terrein zijn geen archeologische waarnemingen bekend. De dorpskern van Kollum is als monument geregistreerd (AMK nr. 15041). Drie andere plaatsen in de verdere omgeving van Kollum zijn eveneens als monumenten geregistreerd, nl. AMK nr. 7773, een bewoningslaag bij Kollum-Oost; AMK nr. 9828, hier heeft de Stins Augsburg gestaan en AMK nr. 300437, waar een door mensen opgeworpen hoogte met en ringsloot is gevonden, die niet verder kon worden gedateerd (Bron: Archis, ROB). Er zijn geen andere meldingen van archeologische overblijfselen in dit gebied bekend.

Het terrein zelf bestaat tegenwoordig uit opstallen van de houthandel Barkmeijer. Het oppervlak is volledig verhard. Een foto, aanwezig op het kantoor van de firma, geeft de situatie weer zoals deze in 1913 is geweest. Daarop is te zien dat het terrein bestond uit een oude boerderij met bijgebouwen. Het oppervlak was destijds niet verhard. Langs het terrein, waar nu ongeveer de Oliemolensingel loopt, lag een smal kanaal. Op het bedrijfsterrein, waar nu een open gedeelte in het centrum tussen de gebouwen is, was een zwenkkom aanwezig. Dit feit heeft mede bepaald waar de boorpunten zijn gezet, aangezien het niet zinvol is in deze gedempte zwenkkom onderzoek te verrichten.

2.2 Bodemopbouw

De bodem van het terrein is van onder naar boven als volgt opgebouwd (zie ook bijlage 1):

- 1 tot 100 cm beneden maaiveld, zwak tot sterk zandige leem, licht grijsgeel van kleur en zwak tot matig ijzerrijk
- 2 tot ongeveer 50 cm beneden maaiveld, zwak tot sterk siltig zand. De overgang met het onderliggende leem is veelal scherp. In deze laag zijn puinresten aangetroffen
- 3 tot aan het oppervlak, bouwvoor bestaande uit opgebracht zand met verharding door beton, asfalt of klinkers

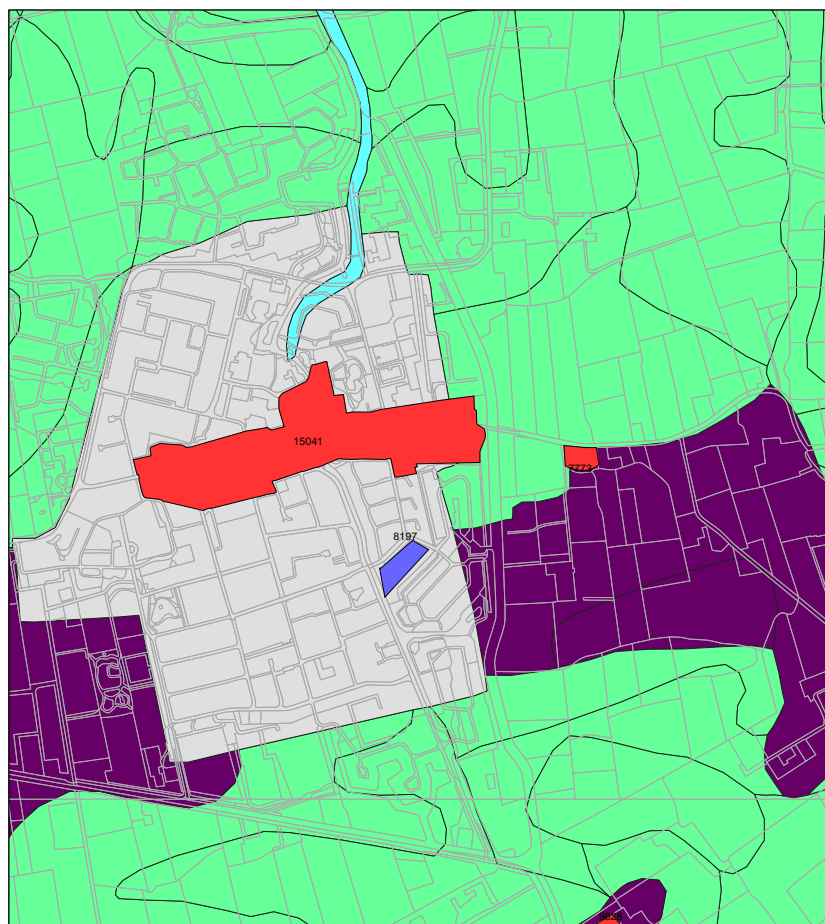
In boring 6 kon slechts tot op 1,30 m beneden maaiveld worden geboord. Onder de verharde top laag werd een zandig laag met veel puin aangetroffen.

2.3 Vondsten

Hoewel er geen duidelijk ongestoorde horizonten zijn waargenomen, is het mogelijk dat de verstoorde laag tussen de top en het leem een restant is van de eerdlaag die hier gelegen zou hebben. Daarom is besloten deze laag en de top van het leem

---

¹www.friesland.nl/chk/famke

Legenda

ONDERZOEKSMELDINGEN

MONUMENTEN

TOP10 ((c)TDN)

BODEM ((c)Alterra)

Associaties

Brikgronden

Bebouwing

Dijk, bovenlandstrook

Dikke eerdgronden

Fluviatiele afz ouder pleistoceen

Groeve, gegraven, mijnstort

Kalksteenverweringsgronden

Oude rivierkleigronden

Overige oude kleigronden

Ondiepe keileemgronden

Leemgronden

Zeekleigronden

Mariene afz ouder pleistoceen

Niet-gerijpte minerale gronden

Oude bewoningsplaatsen

Rivierkleigronden

Kalkh lutumarme gronden

Veengronden

Moerige gronden

Water, moeras

Podzolgronden

Kalkloze zandgronden

Kalkhoudende zandgronden

PROVINCIES

0 500 m

ROB

ArchisII

Afbeelding 3 De bodemkaart van Kollum met de ligging van het onderzochte terrein in donkerblauw, de archeologische monumenten en waarnemingen. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 2 december 2004

te bemonsteren. De grondmonsters zijn over een zeef met een maaswijdte van 2 mm nat gezeefd en de residuen zijn onder een loupe bekeken. In de residuen werd in alle keren grof grind, kiezels, enkele schelresten en natuurlijke brokken vuursteen aangetroffen.² Het is waarschijnlijk dat de vuursteen uit het leem afkomstig is.

3 Conclusies

Het doel van het archeologisch inventariserend veldonderzoek was om de bodemopbouw en de intactheid daarvan vast te stellen, alsmede het opsporen van eventuele archeologische resten. De bodemopbouw geeft aan dat zich hier op een diepte van ca. 100 cm beneden het maaiveld (kei)leem bevindt. Deze keileem gaat scherp over in een verstoorde laag met puin. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Waarschijnlijk is in het verleden, tijdens de afbraak van de bijgebouwen van de boerderij en bij de bouw van de huidige gebouwen, de ondergrond tot een diepte van 100 cm verstoord. Hierbij zijn dan alle horizonten die in het verleden archeologie konden bevatten, vernield. De scherpe overgang naar het leem, waarin geen vegetatiehorizont aanwezig was, geeft aan dat ook hier geen archeologische indicatoren zijn te verwachten.

4 Waardering volgens KNA 2.0

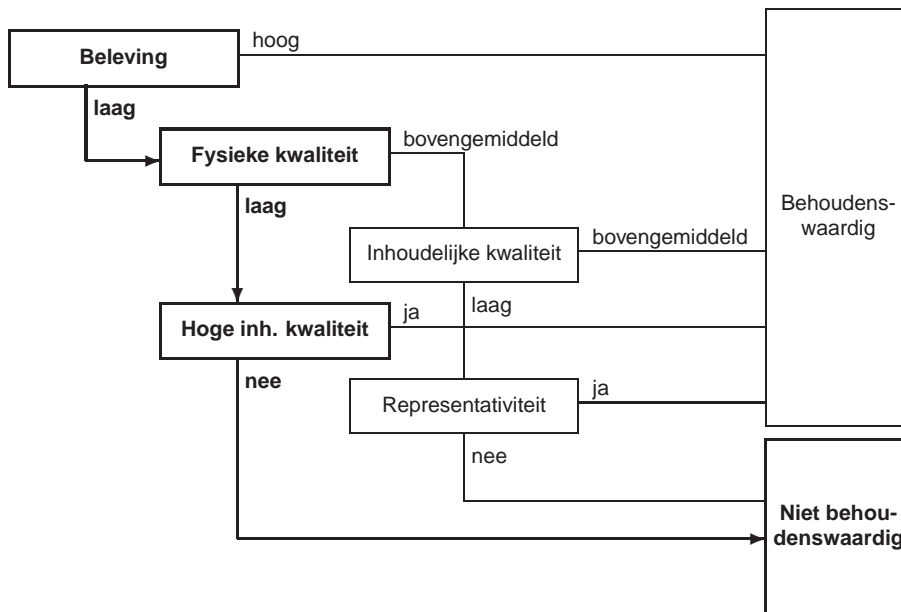
Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 2. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	
herinneringswaarde	–	
<i>Fysieke kwaliteit</i>		score opmerkingen

²Het vuursteen is gedetermineerd door de vuursteenspecialist van ARC bv, drs. J.R. Veldhuis.

gaafheid	1	geen archeologische sporen gevonden, bodem verstoord tot op het keileem
conservering	1	geen archeologische indicatoren gevonden
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	niets gevonden
informatiewaarde	1	bodem verstoord
ensemblewaarde	1	geen sporen
representativiteit	–	geen sporen

De bovenstaande waardering is negatief voor alle elementen omdat geen sporen zijn gevonden, geen indicatoren, en de bodemopbouw is verstoord tot in het keileem.

5 Aanbeveling

Gezien de conclusie dat de bodem hier tot in het keileem is verstoord, en dat ook in de bovenliggende verstoorde laag (de mogelijke eerdgrond) geen archeologische indicatoren aanwezig zijn, leidt dit tot de aanbeveling om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen bouwactiviteiten. Dit laat onverlet, dat eventueel toch nog archeologische resten kunnen worden aangetroffen. Deze dienen dan onverwijld gemeld te worden aan het bevoegd gezag, in casu de provinciaal archeoloog, dr. G.J. de Langen in Leeuwarden, tel: 058 - 2925924.

Bijlage 1 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

BV	Bouwvoor	Kz1	Klei, zwak zandig	Lz3	Leem, sterk zandig
FZ	Zand	Kz2	Klei, matig zandig	Zs1	Zand, zwak siltig
h1	zwak humeus	Kz3	Klei, sterk zandig	Zs2	Zand, matig siltig
Ks1	Klei, zwak siltig	Lz1	Leem, zwak zandig	Zs3	Zand, sterk siltig

boring 1

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
40	BV				klinker, opgebracht zand, beton
60	FZ		scherp	donkergrijs	
70	FZ		scherp	donkerbruin	
85	Zs1		scherp	lichtbruingrijs	
100	Zs1		scherp	donkergrijs	
120	Zs1		scherp	lichtgrijs	
180	Lz3		diffuus	lichtgrijs	
200	Lz1			lichtgrijs	

boring 2

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	BV				asfalt, opgebracht zand, puin
100	Kz3	h1	geleidelijk	lichtbruingrijs	puinresten
160	FZ		geleidelijk	lichtgrijs	
190	Lz1		geleidelijk	witgrijs	matig ijzerrijk
200	Lz1			lichtgrijs	zwak ijzerrijk

boring 3

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
40	BV				asfalt, opgebracht zand
80	Kz2	h1	geleidelijk	donkergrijs	puinresten
100	Zs3		geleidelijk	lichtgrijs	
140	Zs1		geleidelijk	lichtgrijs	
170	Lz1			lichtgrijs	matig ijzerrijk

boring 4

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
45	BV				asfalt, berongruis
95	FZ		scherp	lichtgrijs	fijn zand
105	Zs1	h1	scherp	donkerbruin	
140	Lz1		diffuus	bruingeel	zwak ijzerrijk
210	Zs1			lichtbruingeel	zwak ijzerrijk, matig grof zand

boring 5

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
60	BV				asfalt
90	Ks1	h1	scherp	donkergrijs	
105	Zs1		geleidelijk	donkerbruin	matig grof zand
125	Zs1		geleidelijk	bruin	matig grof zand
210	Kz1		diffuus	lichtgrijsgeel	zwak ijzerrijk
220	Lz3			lichtgeelgrijs	matig ijzerrijk

---

boring 6

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
35	BV				beton
50	FZ		geleidelijk	lichtgrijs	matig grof zand
80	Zs2		geleidelijk	donkergrijs	baksteen puin, einde boring op puin.
130	FZ			bruingrijs	

Bijlage 2 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaft	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaft sporen; ruimtelijke gaaft; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio); diachrone context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio); landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaft van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart